„მე არ მეგონა, რომ ხელშეკრულებას ვაწერდი ხელს“ — საერთაშორისო ხელშეკრულებათა სამართალი

N524 — საერთაშორისო საჯარო სამართალი · კვირა 6 · დარიგება
გიორგი კობერიძე · ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დასაწყისი: „მე არ მეგონა, რომ ხელშეკრულებას ვაწერდი ხელს“

1990 წლის 25 დეკემბერი, დოჰა. კატარისა და ბაჰრეინის საგარეო საქმეთა მინისტრები, საუდის არაბეთის მინისტრის თანდასწრებით, ხელს აწერენ **შეხვედრის ოქმს** (*Minutes*). ოქმში ჩაწერილია, რაზე „შეთანხმდნენ“: საუდის მეფის შუამავლობა გაგრძელდება 1991 წლის მაისამდე, შემდეგ კი დავა შეიძლება მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს (ICJ) გადაეცეს.

კატარი სასამართლოს მიმართავს. ბაჰრეინი ამბობს: ეს ოქმი **ხელშეკრულება არ არის**. მინისტრი წერილობით აცხადებს:

> „არასდროს მიფიქრია, რომ ოქმზე ხელმოწერით ბაჰრეინს სამართლებრივად სავალდებულო შეთანხმებით ვბოჭავდი.“
>
> *ორიგინალი:* „at no time did I consider that in signing the Minutes I was committing Bahrain to a legally binding agreement“
>
> — *ICJ, Qatar v. Bahrain, იურისდიქცია და დასაშვებობა, ICJ Reports 1994, პარ. 26 (გვ. 121)*

მეტიც: ბაჰრეინის კონსტიტუციით, „სახელმწიფოს ტერიტორიასთან დაკავშირებული“ ხელშეკრულება ძალაში მხოლოდ კანონად მიღების შემდეგ შედის — ამიტომ მინისტრს, მისივე სიტყვებით, ასეთი შეთანხმების ხელმოწერის უფლებაც არ ჰქონდა *(იქვე)*.

> ❓ **ვინ არის მართალი?** სავალდებულოა თუ არა ტექსტი, რომელსაც ხელმომწერი ხელშეკრულებად არ მიიჩნევდა, რომელსაც „ოქმი“ ჰქვია და რომელიც კონსტიტუციური პროცედურით არ დამტკიცებულა?

სასამართლოს პასუხი:

> „ორმა მინისტრმა ხელი მოაწერა ტექსტს, რომელიც მათი მთავრობების მიერ აღებულ ვალდებულებებს აფიქსირებდა (...). ასეთ ტექსტზე ხელის მოწერის შემდეგ ბაჰრეინის საგარეო საქმეთა მინისტრს **აღარ შეუძლია თქვას**, რომ მხოლოდ „პოლიტიკური შეთანხმების ამსახველ განცხადებას“ აწერდა ხელს და არა საერთაშორისო შეთანხმებას.“
>
> *ორიგინალი:* „The two Ministers signed a text recording commitments accepted by their Governments, some of which were to be given immediate application. Having signed such a text, the Foreign Minister of Bahrain is not in a position subsequently to say that he intended to subscribe only to a “statement recording a political understanding”, and not to an international agreement.“
>
> — *იქვე, პარ. 27 (გვ. 122)*

> 🎯 **ყურადღება მიაქციეთ:** სასამართლო **სახელს** (ოქმი), **შინაგან განზრახვას** (მინისტრის აზრი) და **შიდა პროცედურას** (კონსტიტუცია) არ ეყრდნობა. გადამწყვეტია **ტექსტი** — „ჩამოთვლის ვალდებულებებს, რომლებზეც მხარეები დათანხმდნენ. ამით ისინი საერთაშორისო სამართლით უფლებებსა და ვალდებულებებს ქმნიან“ *(პარ. 25, გვ. 121)*.

ეს კვირა ხელშეკრულების „სიცოცხლის ციკლს“ მიჰყვება — **დაბადებიდან** (რა არის ხელშეკრულება) **სიკვდილამდე** (როდის წყდება). და ყოველ ნაბიჯზე ერთი და იგივე კითხვა ბრუნდება: **რა ჭარბობს — სიტყვა თუ ნება?**

ხიდი: კვირა 2-იდან და კვირა 5-იდან

- **კვ. 2:** ხელშეკრულება — ICJ-ის სტატუტის მუხ. 38(1)(ა)-ის **პირველი** წყარო. OpenRewi-ს სიტყვებით, ხელშეკრულებები სახელმწიფოებისთვის **„ყველაზე სანდო და ყველაზე ნაკლებად სადავო“** გზაა საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებზე თანხმობის გამოსახატად *(OpenRewi ch.6 §6.1 (T. Fiskatoris, M. Svicevic), გვ. 161)*. და საქართველოში ხელშეკრულება — **კანონმდებლობის ნაწილია** (კვ. 2, კანონი, მუხ. 6).

- **კვ. 5:** ხელშეკრულებები **კონფერენციებზე** მზადდება; ტექსტი ⅔-ით მიიღება (VCLT, მუხ. 9(2)); **ჰელსინკის დასკვნითი აქტი** ხელშეკრულება **არ არის**. დღეს გავარკვევთ, **რატომ**.

ხელშეკრულებათა სამართლის ძირითადი აქტი — ვენის 1969 წლის კონვენცია ხელშეკრულებათა სამართლის შესახებ (VCLT). 2023 წლის მარტის მდგომარეობით მას **116** სახელმწიფო აქვს რატიფიცირებული; მისი დებულებების უმეტესობამ უკვე არსებული **ჩვეულებითი სამართალი** კოდიფიცირა *(OpenRewi, გვ. 161)*.

> 🗺️ **გზამკვლევი.** დარიგება მიჰყვება **ათ ნაბიჯს** — იმავეს, რაც კაზუსის მეთოდის ბარათშია (ILP-6, ხელშეკრულებათა სამართალი). ყოველ ნაწილში ნაბიჯის ნომერი მითითებულია: ①…⑩.

I. რა არის ხელშეკრულება? ①

განმარტება — მუხ. 2(1)(ა)

> „‚ხელშეკრულება' ნიშნავს **სახელმწიფოებს შორის წერილობითი ფორმით** დადებულ და **საერთაშორისო სამართლით მოწესრიგებულ** საერთაშორისო შეთანხმებას, მიუხედავად იმისა, ის **ერთ დოკუმენტშია თუ ორ ან მეტ** ურთიერთდაკავშირებულ დოკუმენტში, და **მიუხედავად მისი კონკრეტული სახელწოდებისა**."
>
> *ორიგინალი:* „"Treaty" means an international agreement concluded between States in written form and governed by international law, whether embodied in a single instrument or in two or more related instruments and whatever its particular designation"
>
> — *VCLT, მუხ. 2(1)(ა)*

#	ელემენტი	რას ნიშნავს	წყარო
1	სახელმწიფოებს შორის	თითოეული სახელმწიფო ხელშეკრულების დადების უნარის მქონეა (მუხ. 6); წარმომადგენელს სჭირდება **სრული უფლებამოსილება** (*full powers*), გარდა სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურისა და **საგარეო საქმეთა მინისტრისა** (მუხ. 7(2))	OpenRewi გვ. 163–164
2	წერილობითი	არა აუცილებლად ქაღალდზე; **ზეპირი** შეთანხმება VCLT-ის ხელშეკრულება არ არის, მაგრამ სამართლებრივი შედეგი შეიძლება ჰქონდეს (მუხ. 3)	გვ. 164
3	ერთი ან მეტი დოკუმენტი	ნოტების გაცვლა, **შეხვედრის ოქმიც** — თუ მხარეთა განზრახვა სავალდებულო შედეგი იყო	გვ. 164
4	⭐ საერთაშორისო სამართლით მოწესრიგებული	**განზრახვა** საერთაშორისო უფლება-ვალდებულების შექმნისა. საელჩოს შენობის ქირის ხელშეკრულება — შიდა სამართალია; **ურთიერთგაგების მემორანდუმი** (MoU) — ხშირად არასავალდებულო	გვ. 164
5	სახელწოდების მიუხედავად	„კონვენცია", „პროტოკოლი", „წესდება", „სტატუტი", „პაქტი", „შეთანხმება" — იურიდიულად ერთი და იგივე	გვ. 164–165

> ⚠ **„ურთიერთგაგების მემორანდუმს" ზედმეტი ყურადღება ნუ მიაქციეთ:** თუ ტექსტსა და კონტექსტში სავალდებულოობის განზრახვა ჩანს, MoU შეიძლება **ნამდვილი ხელშეკრულება** იყოს *(OpenRewi, გვ. 164)*.

ფორმა თუ შინაარსი? — *Aegean Sea* (1978)

თურქეთი ამბობდა, რომ ერთობლივი კომუნიკე — პრემიერ-მინისტრების მიერ პრესისთვის გადაცემული, **ხელმოუწერელი** ტექსტი — „აშკარად" შეთანხმება არ არის. სასამართლო:

> „ფორმის საკითხზე სასამართლო მხოლოდ იმას აღნიშნავს, რომ მისთვის **ცნობილი არ არის** საერთაშორისო სამართლის ნორმა, რომელიც ერთობლივ კომუნიკეს ხელს შეუშლიდა, იყოს საერთაშორისო შეთანხმება დავის არბიტრაჟისთვის ან სასამართლოსთვის გადაცემის შესახებ (...). სასამართლომ **უპირველეს ყოვლისა** უნდა გაითვალისწინოს მისი **ფაქტობრივი ტექსტი** და ის **კონკრეტული გარემოებები**, რომლებშიც ის შედგა.“
>
> *ორიგინალი:* „On the question of form, the Court need only observe that it knows of no rule of international law which might preclude a joint communiqué from constituting an international agreement to submit a dispute to arbitration or judicial settlement (...). On the contrary, in determining what was indeed the nature of the act or transaction embodied in the Brussels Communiqué, the Court must have regard above all to its actual terms and to the particular circumstances in which it was drawn up.“
>
> *— ICJ, Aegean Sea Continental Shelf, ICJ Reports 1978, პარ. 96 (გვ. 39)*

*(ამ კონკრეტულ კომუნიკეში სასამართლომ ICJ-ისთვის დავის გადაცემის სავალდებულო შეთანხმება ვერ დაინახა — მაგრამ **ფორმის** გამო კი არა, ***შინაარსის*** გამო.)*

რეგისტრაცია — მუხ. 102

გაეროს წესდების მუხ. 102 მოითხოვს, რომ ყოველი ხელშეკრულება სამდივნოში დარეგისტრირდეს; დაურეგისტრირებელ ხელშეკრულებაზე **გაეროს ორგანოში** (ICJ-ის ჩათვლით) ვერ მიუთითებ *(მუხ. 102(2))*. **მაგრამ:**

> „...რეგისტრაციის არარსებობას ან დაგვიანებულ რეგისტრაციას **არანაირი შედეგი არ აქვს** შეთანხმების ნამდვილობისთვის, რომელიც მხარეებისთვის **არანაკლებ სავალდებულო** რჩება.“
>
> *ორიგინალი:* „Non-registration or late registration, on the other hand, does not have any consequence for the actual validity of the agreement, which remains no less binding upon the parties.“
>
> *— ICJ, Qatar v. Bahrain, 1994, პარ. 29 (გვ. 122)*

🔗 **კვ. 5 — ჰელსინკი:** დასკვნითი აქტი თავად ამბობს, რომ **„რეგისტრაციას არ ექვემდებარება“**. ანუ მხარეებმა **განზრახ** თქვეს უარი ხელშეკრულების ფორმაზე — **ელემენტი ④** (განზრახვა) არ სრულდება. და პირიქით: რეგისტრაცია **არასავალდებულო** შეთანხმებას ხელშეკრულებად **ვერ აქცევს** *(OpenRewi, გვ. 169)*.

II. როდის ვრცელდება VCLT? ②

- VCLT **„ვრცელდება სახელმწიფოებს შორის ხელშეკრულებებზე“** (მუხ. 1). ორგანიზაციებთან ხელშეკრულებებზე — 1986 წლის კონვენცია, რომელიც **ჯერ ძალაში არ არის**; მანამდე — ჩვეულებითი სამართალი *(OpenRewi, გვ. 162–163)*.
- **მუხ. 4 — უკუძალის არქონა:** VCLT ვრცელდება მხოლოდ იმ ხელშეკრულებებზე, რომლებიც სახელმწიფოებმა კონვენციის **მათთვის ძალაში შესვლის შემდეგ** დადეს.
- **მაგრამ** ეს მნიშვნელობას ხშირად კარგავს, რადგან VCLT-ის ბევრი ნორმა **ჩვეულებაა**:

> „...არც ბოტსვანა და არც ნამიბია არ არის ვენის კონვენციის მხარე, მაგრამ ორივე მიიჩნევს, რომ ვენის კონვენციის მუხ. 31 გამოიყენება, რამდენადაც ის **ჩვეულებით საერთაშორისო სამართალს ასახავს**. (...) მუხ. 4 (...) ამიტომ ხელს არ უშლის სასამართლოს, 1890 წლის ხელშეკრულება განმარტოს მუხ. 31-ში ასახული ნორმების შესაბამისად.“
>
> *ორიგინალი:* „...neither Botswana nor Namibia are parties to the Vienna Convention on the Law of Treaties of 23 May 1969, but that both of them consider that Article 31 of the Vienna Convention is applicable inasmuch as it reflects customary international law. (...) Article 4 of the Convention (...) does not, therefore, prevent the Court from interpreting the 1890 Treaty in accordance with the rules reflected in Article 31 of the Convention.“
>
> *— ICJ, Kasikili/Sedudu Island, ICJ Reports 1999, პარ. 18 (გვ. 1059)*

🔗 **კვ. 2:** ესაა ხელშეკრულებისა და ჩვეულების **პარალელური არსებობა** (*Nicaragua*) — ერთი და იგივე წესი ორ წყაროში.

III. დადება — ხელმოწერიდან ძალაში შესვლამდე ③

ეტაპი	რა ხდება	მუხლი
მიღება (*adoption*)	ტექსტზე შეთანხმება; კონფერენციაზე — ⅔	9 (კვ. 5)
აუთენტიფიკაცია	ტექსტი ავთენტურია და საბოლოოა — ჩვეულებრივ, **ხელმოწერით**	10
ხელმოწერა	როგორც წესი, ჯერ **არ** ბოჭავს — მხოლოდ **განზრახვაა**; გამონაკლისი — „გამარტივებული ფორმის" ხელშეკრულებები	12; OpenRewi გვ. 167
⭐ **თანხმობა**	ხელმოწერა, დოკუმენტების გაცვლა, **რატიფიკაცია**, მიღება, დამტკიცება, **შეერთება** — „ან ნებისმიერი სხვა შეთანხმებული საშუალებით"	**11**
ძალაში შესვლა	როგორც ხელშეკრულება ადგენს — მაგ., UNCLOS: მე-60 სიგელის დეპონირებიდან 12 თვეში	24; OpenRewi გვ. 168

⭐ მუხ. 18 — „ნუ დაანგრევ სანამ ააშენებ"

ხელმოწერის შემდეგ, სანამ სახელმწიფო რატიფიკაციას მოახდენს ან აშკარად თქვას, რომ მხარე არ გახდება, ის **ვალდებულია თავი შეიკავოს** ისეთი ქმედებისგან, რომელიც ხელშეკრულების **ობიექტსა და მიზანს** ხელყოფს *(VCLT, მუხ. 18(ა))*. იგივე — რატიფიკაციის შემდეგ, ძალაში შესვლამდე, თუ ძალაში შესვლა **„გაუმართლებლად არ ყოვნდება"** *(18(ბ))*. OpenRewi-ს შეფასებით, ეს **„ბუნდოვანი"** ვალდებულებაა და სხვადასხვაგვარად განიმარტება *(გვ. 167)*.

> 💡 **სახელმწიფოს ხელმოწერილის რატიფიკაციის ვალდებულება არ აქვს** *(OpenRewi, გვ. 167)*. მუხ. 18 ამ თავისუფლებას არ ზღუდავს — ის მხოლოდ **„ნგრევას"** კრძალავს.

🇬🇪 საქართველოში — ვინ ამბობს „კი"-ს?

> „1. პარლამენტი **სრული შემადგენლობის უმრავლესობით** ახორციელებს საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიცირებას, დენონსირებას და გაუქმებას. (...) 2. იმ საერთაშორისო ხელშეკრულების გარდა, რომელიც ითვალისწინებს რატიფიცირებას, სავალდებულოა აგრეთვე ისეთი საერთაშორისო ხელშეკრულების რატიფიცირება, რომელიც: ა) ითვალისწინებს საერთაშორისო ორგანიზაციაში ან სახელმწიფოთაშორის კავშირში საქართველოს შესვლას; ბ) სამხედრო ხასიათისაა; გ) ეხება სახელმწიფოს **ტერიტორიულ მთლიანობას** ან **სახელმწიფო საზღვრის შეცვლას**; დ) დაკავშირებულია სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებასთან ან გაცემასთან; ე) მოითხოვს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის შეცვლას (...)."
>
> — *საქართველოს კონსტიტუცია, მუხ. 47(1)–(2)*

„გ" ქვეპუნქტის ხელშეკრულებებისთვის — **სრული შემადგენლობის არანაკლებ სამი მეოთხედი** *(მუხ. 47(1))*. და კონსტიტუციურ სასამართლოში სარჩელის შეტანის შემთხვევაში რატიფიცირება **დაუშვებელია** გადაწყვეტილების გამოტანამდე *(მუხ. 47(4))*.

> 🔗 **ბაჰრეინს დავუბრუნდეთ.** ბაჰრეინის კონსტიტუციაც ტერიტორიულ ხელშეკრულებებზე განსაკუთრებულ პროცედურას ითხოვდა — ისევე, როგორც საქართველოს 47(2)(გ). რა მოხდება, თუ საქართველოს მინისტრი ასეთ ხელშეკრულებას **რატიფიკაციის გარეშე** „დადებს"? — პასუხი ნაწილ VII-ში (**მუხ. 46**).

IV. ⭐ დათქმები ④

1951: გენოციდის კონვენცია და „მცირე" დათქმის პრობლემა

კლასიკური შეხედულებით, დათქმა ყველა მხარის **თანხმობას** საჭიროებდა — ხელშეკრულება ხომ **„აბსოლუტური მთლიანობაა"**. 1951 წელს ICJ-ს ჰკითხეს: თუ ზოგი მხარე დათქმას ეწინააღმდეგება, შეიძლება თუ არა დამთქმელი სახელმწიფო მაინც მხარედ ჩაითვალოს? სასამართლომ ახალი კრიტერიუმი შექმნა:

> „ასეთ კონვენციაში ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს **საკუთარი ინტერესები არ აქვთ**; მათ, ყველას ერთად, აქვთ **საერთო ინტერესი** — იმ მაღალი მიზნების მიღწევა, რომლებიც კონვენციის არსებობის საფუძველია."
>
> *ორიგინალი:* „In such a convention the contracting States do not have any interests of their own; they merely have, one and all, a common interest, namely, the accomplishment of those high purposes which are the raison d'être of the convention."
>
> — *ICJ, Reservations to the Genocide Convention, AO, ICJ Reports 1951, გვ. 23*

> „...სწორედ დათქმის **თავსებადობა კონვენციის ობიექტსა და მიზანთან** უნდა იყოს კრიტერიუმი როგორც დათქმის გამკეთებელი სახელმწიფოს, ისე მისი შემფასებელი სახელმწიფოს დამოკიდებულებისთვის."
>
> *ორიგინალი:* „It follows that it is the compatibility of a reservation with the object and purpose of the Convention that must furnish the criterion for the attitude of a State in making the reservation on accession as well as for the appraisal by a State in objecting to the reservation."
>
> — *იქვე, გვ. 24* · ხმები: **7 : 5**

სასამართლომ ორი უკიდურესობა უარყო: (1) სუვერენიტეტის სახელით **ნებისმიერი** დათქმა — „კონვენციის ობიექტისა და მიზნის სრულ უგულებელყოფამდე" მიგვიყვანდა; (2) **ყველას** თანხმობის მოთხოვნა — ერთი **„მცირე"** დათქმის გამო სახელმწიფოს გარიცხვა *(გვ. 24)*. VCLT-მა ეს ლოგიკა **მუხ. 19(გ)-ში** დაამკვიდრა.

განმარტება — მუხ. 2(1)(დ)

> „‚დათქმა' ნიშნავს ცალმხრივ განცხადებას, **რა ფორმითაც და რა სახელითაც არ უნდა იყოს ის გაკეთებული**, რომელსაც სახელმწიფო აკეთებს ხელშეკრულების ხელმოწერის, რატიფიცირების, მიღების, დამტკიცების ან მასთან შეერთებისას და რომლითაც ის ცდილობს, **გამორიცხოს ან შეცვალოს** ხელშეკრულების გარკვეული დებულებების სამართლებრივი შედეგი ამ სახელმწიფოს მიმართ."
>
> *ორიგინალი:* „"Reservation" means a unilateral statement, however phrased or named, made by a State, when signing, ratifying, accepting, approving or acceding to a treaty, whereby it purports to exclude or to modify the legal effect of certain provisions of the treaty in their application to that State"
>
> — *VCLT, მუხ. 2(1)(დ)*

⭐ დათქმა ≠ ინტერპრეტაციული დეკლარაცია

	დათქმა	**ინტერპრეტაციული დეკლარაცია**	**პირობითი ინტერპრეტაციული დეკლარაცია**
რას აკეთებს	**ცვლის ან გამორიცხავს** სამართლებრივ შედეგს	**აზუსტებს**, როგორ ესმის სახელმწიფოს დებულება — **არ ცვლის** მას	სახელმწიფო **არ ბოჭავს თავს**, თუ დებულებას მისი განმარტება არ მიენიჭა
რეჟიმი	მუხ. 19–23	მუხ. 19–23 **არ** ვრცელდება	**დათქმის** რეჟიმი

(OpenRewi, გვ. 177.) პრაქტიკაში ზღვარი **„ხშირად არ არის მკაფიო"** — სახელმწიფოები ორაზროვან ენას იყენებენ *(იქვე)*.

🎯 **გასაღები სიტყვები: „however phrased or named“.** თუ „დეკლარაცია“ **ცვლის** შედეგს — ის **დათქმაა**, რა სახელიც არ უნდა ერქვას. 🔗 ეს იგივე ლოგიკაა, რაც *Qatar v. Bahrain*-ში: **შინაარსი** > **სახელი**.

მუხ. 19 — როდის არის დათქმა დაუშვებელი? ⚠️ წაიკითხეთ რიგრიგობით

> „სახელმწიფოს შეუძლია (...) დათქმის ჩამოყალიბება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა: **(ა)** დათქმა ხელშეკრულებით **აკრძალულია**; **(ბ)** ხელშეკრულება ადგენს, რომ შეიძლება მხოლოდ **განსაზღვრული** დათქმების გაკეთება, რომლებშიც მოცემული დათქმა **არ შედის**; ან **(გ) (ა) და (ბ) ქვეპუნქტებით გაუთვალისწინებელ შემთხვევებში** დათქმა შეუთავსებელია ხელშეკრულების ობიექტთან და მიზანთან.“
>
> *ორიგინალი:* „(a) The reservation is prohibited by the treaty; (b) The treaty provides that only specified reservations, which do not include the reservation in question, may be made; or (c) In cases not falling under sub-paragraphs (a) and (b), the reservation is incompatible with the object and purpose of the treaty.“
>
> — *VCLT, მუხ. 19*

⚠️ **ხაფანგი:** „ობიექტი და მიზანი” (19(გ)) ყველაზე ცნობილი კრიტერიუმია — და ამიტომ სტუდენტები პირდაპირ მასზე გადადიან. მაგრამ **19(გ) თავად ამბობს**, რომ ის მხოლოდ იქ მოქმედებს, სადაც (ა) და (ბ) **არ** ვრცელდება. **ჯერ — ხელშეკრულების ტექსტი. მერე — ობიექტი და მიზანი.**

მიღება, შედავება, შედეგი — მუხ. 20–21

სიტუაცია	შედეგი	მუხლი
დათქმა ხელშეკრულებით **პირდაპირ ნებადართულია**	სხვების თანხმობა **არ** სჭირდება	20(1)
მხარეთა **მცირე რაოდენობა** + ხელშეკრულება მთლიანად უნდა მოქმედებდეს	**ყველას** თანხმობა	20(2)
ორგანიზაციის დამფუძნებელი ხელშეკრულება	ორგანიზაციის **კომპეტენტური ორგანოს** თანხმობა	20(3)
სხვა შემთხვევები — **მიღება**	დამთქმელი ამ სახელმწიფოს მიმართ **მხარე ხდება**	20(4)(ა)
სხვა შემთხვევები — **შედავება**	ხელშეკრულება მათ შორის **მაინც** ძალაშია, თუ შემდავებელმა **პირდაპირ** საპირისპირო არ თქვა	20(4)(ბ)
დუმილი 12 თვე	დათქმა **მიღებულად** ითვლება	20(5)
⭐ დადგენილი დათქმა	**ორმხრივად** ცვლის დებულებას — დამთქმელისთვისაც და მეორე მხარისთვისაც; დანარჩენებს შორის — **არაფერი იცვლება**	21(1)–(2)
შედავება, მაგრამ ძალაში შესვლა არ უარყოფილა	დათქმით მოცული დებულებები მათ შორის **„არ გამოიყენება“** — დათქმის ფარგლებში	21(3)

🇬🇪 ქართული კანონი — ორი განსხვავება

1. **განმარტება:** კანონის მუხ. 2(თ) დათქმას განმარტავს, როგორც ცალმხრივ განცხადებას, „რომელიც გამოხატავს საქართველოს მიმართ ხელშეკრულების გარკვეულ დებულებათა სამართლებრივი მოქმედების **გამორიცხვის ან შეცვლის** სურვილს”. სიტყვები **„however phrased or named“ აქ არ წერია**.
2. **დაუშვებლობა:** მუხ. 22(1): „დაუშვებელია (...) დათქმის გაკეთება იმ შემთხვევაში, თუ საერთაშორისო ხელშეკრულება კრძალავს ამგვარ მოქმედებას **და** თუ ეს ეწინააღმდეგება ხელშეკრულების ობიექტსა და მიზნებს”. VCLT-ის მუხ. 19 — **„ან“** (*or*).

❓ **დაფიქრდით:** ნიშნავს თუ არა ქართული „და", რომ ორივე პირობა **ერთად** უნდა შესრულდეს? თუ ასეა — **რომელი ნორმა ჭარბობს** საერთაშორისო სიბრტყეზე? 🔗 **კვ. 2** — საქართველო მონისტურია, მაგრამ **საერთაშორისო** ვალდებულებას შიდა ნორმა ვერ შეცვლის (VCLT, მუხ. 27 — ნაწილი V).

V. შესრულება და მესამე სახელმწიფოები ⑥ ⑦

pacta sunt servanda — მუხ. 26

> „ყოველი ძალაში მყოფი ხელშეკრულება სავალდებულოა მისი მხარეებისთვის და მათ იგი **კეთილსინდისიერად** უნდა შეასრულონ."
>
> *ორიგინალი:* „Every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith."
>
> — *VCLT, მუხ. 26*

pacta sunt servanda (ლათ. „შეთანხმებები უნდა შესრულდეს") — ხელშეკრულებათა სამართლის მთელი დარგის **საფუძველი** *(OpenRewi, გვ. 165)*. **მთავრობის შეცვლა** სახელმწიფოს ვალდებულებისგან **არ ათავისუფლებს** *(გვ. 166)*.

ICJ-მა 1997 წელს მუხ. 26-ში **ორი** ელემენტი დაინახა — **სავალდებულოობა და კეთილსინდისიერება**, და მეორე ნიშნავს, რომ **„ხელშეკრულების მიზანი და მხარეთა განზრახვა უნდა ჭარბობდეს მის სიტყვასიტყვით გამოყენებას"** *(ორიგინალი: „it is the purpose of the Treaty, and the intentions of the parties in concluding it, which should prevail over its literal application" — Gabčíkovo-Nagymaros, ICJ Reports 1997, პარ. 142 (გვ. 78–79))*.

შიდა სამართალი — არ არის გამართლება — მუხ. 27

> „მხარეს არ შეუძლია თავისი **შიდა სამართლის** დებულებები ხელშეკრულების შეუსრულებლობის **გამართლებად** გამოიყენოს. ეს წესი მუხ. 46-ს არ ეხება."
>
> *ორიგინალი:* „A party may not invoke the provisions of its internal law as justification for its failure to perform a treaty. This rule is without prejudice to article 46."
>
> — *VCLT, მუხ. 27*

🔗 **კვ. 2 — *LaGrand*:** აშშ-ის „procedural default" წესი — შიდა სამართალი — ვენის საკონსულო კონვენციის დარღვევას ვერ ამართლებდა.

pacta tertiis — მუხ. 34

„ხელშეკრულება მესამე სახელმწიფოსთვის ვალდებულებებს ან უფლებებს მისი თანხმობის გარეშე არ ქმნის" *(VCLT, მუხ. 34)*. ვალდებულებას მესამე სახელმწიფო **წერილობით** უნდა დაეთანხმოს (მუხ. 35). **გამონაკლისი:** თუ დებულება **ჩვეულებად** იქცა — ის მესამე სახელმწიფოებსაც ბოჭავს *(მუხ. 38; OpenRewi, გვ. 166)*.

🔗 **კვ. 5:** გაეროს წესდების მუხ. 2(6) (არაწევრები) — **სწორედ ამ წესთან** შეიძლება იყოს დაძაბულობაში.

VI. განმარტება ⑤

მუხ. 31 — ზოგადი წესი

> „1. ხელშეკრულება **კეთილსინდისიერად** უნდა განიმარტოს, იმ **ჩვეულებრივი მნიშვნელობის** შესაბამისად, რომელიც ხელშეკრულების ტერმინებს უნდა მიეცეს მათ **კონტექსტში** და ხელშეკრულების **ობიექტისა და მიზნის** გათვალისწინებით."
>
> *ორიგინალი:* „1. A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose."
>
> — *VCLT, მუხ. 31(1)*

ელემენტი	რა შედის	მუხლი
ტექსტი	ტერმინების ჩვეულებრივი მნიშვნელობა	31(1)
კონტექსტი	ტექსტი, **პრეამბულა და დანართები** + ყველა მხარის შეთანხმება + ერთი მხარის მიერ შედგენილი და სხვების მიერ მიღებული დოკუმენტი	31(2)
„კონტექსტთან ერთად"	⭐ **შემდგომი შეთანხმება** · **შემდგომი პრაქტიკა**, რომელიც მხარეთა შეთანხმებას ადასტურებს · მხარეებს შორის მოქმედი **საერთაშორისო სამართლის ნორმები**	31(3)(ა)–(გ)
სპეციალური მნიშვნელობა	მხოლოდ თუ დადგენილია, რომ მხარეებს ასე **სურდათ**	31(4)
ობიექტი და მიზანი	„ფილტრი" — ტექსტი ამ მიზნის ფონზე იკითხება	31(1)

🔗 **კვ. 5 — *Namibia*:** მუხ. 27(3) („concurring votes") საბჭოს **შემდგომმა პრაქტიკამ** განმარტა — თავშეკავება ვეტო არ არის. ეს სწორედ **31(3)(ბ)**-ის ლოგიკაა.

მუხ. 32 — დამხმარე საშუალებები

მოსამზადებელი მასალები (*travaux préparatoires*) და დადების გარემოებები — მხოლოდ **(1) დასადასტურებლად**, ან **(2)** თუ 31-ე მუხლით განმარტება მნიშვნელობას **ორაზროვანს ან ბუნდოვანს** ტოვებს, ან **აშკარად აბსურდულ ან დაუსაბუთებელ** შედეგს იძლევა *(VCLT, მუხ. 32)*. ამიტომ მათ **ნაკლები წონა** აქვთ *(OpenRewi, გვ. 178)*.

> 🎯 **რიგი მნიშვნელოვანია:** ჯერ **31** (ტექსტი → კონტექსტი → ობიექტი/მიზანი → შემდგომი პრაქტიკა) — მერე, **საჭიროების შემთხვევაში**, **32**. სტუდენტი, რომელიც „ისტორიით" იწყებს — რიგს არღვევს.

VII. ბათილობა — ხელშეკრულება, რომელიც „არ დაბადებულა" ⑧

ბათილობა შეწყვეტისგან განსხვავდება: შეწყვეტა **მომავლისთვის** ათავისუფლებს მხარეებს, ბათილობა — **დადების მომენტიდან** *(OpenRewi, გვ. 174)*.

ტიპი	საფუძველი	მუხლი
ფარდობითი — სახელმწიფოს **შეუძლია** თანხმობის გაბათილება	შიდა სამართლის **აშკარა** დარღვევა კომპეტენციის შესახებ	**46**
	წარმომადგენლის უფლებამოსილების შეზღუდვის დარღვევა	47
	შეცდომა	**48**
	თაღლითობა · კორუფცია	49 · 50
აბსოლუტური — ხელშეკრულება **ბათილია**	წარმომადგენლის იძულება	51
	სახელმწიფოს იძულება ძალის მუქარით ან გამოყენებით	**52**
	jus cogens-თან (იმპერატიულ ნორმასთან) წინააღმდეგობა	**53**

მუხ. 46 — როდის „ითვლება" შიდა სამართალი?

სახელმწიფოს **არ შეუძლია** თანხმობის ბათილობა იმით დაასაბუთოს, რომ შიდა სამართალი დაირღვა, **გარდა** შემთხვევისა, როცა დარღვევა **(1) აშკარა** იყო და **(2) ფუნდამენტური მნიშვნელობის** შიდა ნორმას ეხებოდა *(46(1))*. **„აშკარაა"** — თუ **ობიექტურად ნათელი** იქნებოდა ნებისმიერი სახელმწიფოსთვის, რომელიც ჩვეულებრივი პრაქტიკითა და კეთილსინდისიერად მოქმედებს *(46(2))*. „ფუნდამენტური" — **კონსტიტუციური** ან მისი ტოლფასი ნორმა *(OpenRewi, გვ. 175)*.

> 🔗 **ბაჰრეინი და საქართველო.** კონსტიტუციის 47(2)(გ) — ფუნდამენტური ნორმაა. მაგრამ **„აშკარაა"** თუ არა მისი დარღვევა **სხვა** სახელმწიფოსთვის? საგარეო საქმეთა მინისტრს **სრული უფლებამოსილება** არ სჭირდება (მუხ. 7(2)) — ამიტომ მეორე მხარე **კეთილსინდისიერად** ფიქრობს, რომ ის სახელმწიფოს სახელით მოქმედებს. ბაჰრეინის საქმეში სასამართლოს მინისტრის განზრახვის შეფასება **„საჭიროდ არ ჩაუთვლია"** *(პარ. 27)* — ტექსტმა გადაწყვიტა.

მუხ. 48 — შეცდომა: *Temple of Preah Vihear* (1962)

საზღვრის რუკამ ტაძარი კამბოჯის მხარეს მოაქცია. ტაილანდი ამბობდა: რუკა **შეცდომით** იყო შედგენილი. სასამართლო:

> „დადგენილი სამართლებრივი წესია, რომ შეცდომაზე მითითება, როგორც თანხმობის ნაკლზე, **დაუშვებელია**, თუ მასზე მითითებულმა მხარემ **თავისი ქცევით** ხელი შეუწყო შეცდომას, ან **შეეძლო მისი თავიდან აცილება**, ან თუ გარემოებები ისეთი იყო, რომ მხარეს შესაძლო შეცდომაზე **უნდა ეეჭვა**."
>
> *ორიგინალი:* „It is an established rule of law that the plea of error cannot be allowed as an element vitiating consent if the party advancing it contributed by its own conduct to the error, or could have avoided it, or if the circumstances were such as to put that party on notice of a possible error."
>
> — *ICJ, Temple of Preah Vihear, Merits, ICJ Reports 1962, გვ. 26* · 🔗 **VCLT, მუხ. 48(2)**

და **დუმილზე**: სიამის ხელისუფლებას, თუ რუკას არ ეთანხმებოდა, **გონივრულ ვადაში** უნდა ერეაგირა. „მათ ეს არ გააკეთეს — არც მაშინ, არც მრავალი წლის განმავლობაში — და ამიტომ უნდა ჩაითვალოს, რომ **დაეთანხმნენ**" *(გვ. 23)*. სასამართლომ ლათინური მაქსიმაც მოიშველია: **Qui tacet consentire videtur si loqui debuisset ac potuisset** — „ვინც დუმს, ითვლება, რომ თანხმობას აცხადებს, თუ ლაპარაკი უნდა და შეეძლო" *(იქვე)*.

მუხ. 52 — იძულება: *Fisheries Jurisdiction* (1973)

ისლანდია მიანიშნებდა, რომ 1961 წლის შეთანხმება ბრიტანეთის სამხედრო-საზღვაო ძალების ზეწოლის პირობებში დაიდო. სასამართლო:

> „...ეჭვგარეშეა (...), რომ თანამედროვე საერთაშორისო სამართლით **ძალის მუქარით ან გამოყენებით დადებული შეთანხმება ბათილია**. თანაბრად ცხადია, რომ სასამართლო ასეთი სერიოზული ბრალდების განხილვას ვერ დაიწყებს **ბუნდოვანი ზოგადი ბრალდების** საფუძველზე, რომელსაც **მტკიცებულება** არ ამაგრებს."
>
> *ორიგინალი:* „There can be little doubt, as is implied in the Charter of the United Nations and recognized in Article 52 of the Vienna Convention on the Law of Treaties, that under contemporary international law an agreement concluded under the threat or use of force is void. It is equally clear that a court cannot consider an accusation of this serous [sic] nature on the basis of a vague general charge unfortified by evidence in its support."
>
> — *ICJ, Fisheries Jurisdiction (UK v. Iceland), იურისდიქცია, ICJ Reports 1973, პარ. 24 (გვ. 14)*

⚠ **მხოლოდ სამხედრო ძალა.** ეკონომიკური სანქციების ან ყოფილი მეტროპოლიის პოლიტიკური ზეწოლის გამო ხელშეკრულება **ბათილად ვერ ჩაითვლება** *(OpenRewi, გვ. 174)*. 🔗 **კვ. 5:** ვენის კონფერენციამ ეკონომიკური და პოლიტიკური იძულების აკრძალვის შესახებ **დეკლარაცია** მიიღო — **არასავალდებულო**.

VIII. შეწყვეტა — ხელშეკრულების „სიკვდილი“ ⑨ ⑩

1. თანხმობით

ყველა მხარის თანხმობით; ან, თუ ხელშეკრულება ამას ითვალისწინებს ან ეს მისი ბუნებიდან გამომდინარეობს — **დენონსაცია / გასვლა**, მინიმუმ **ერთი წლით ადრე** შეტყობინებით *(OpenRewi, გვ. 171; VCLT, მუხ. 54, 56)*.

2. ⭐ არსებითი დარღვევა — მუხ. 60

არსებითი დარღვევა (*material breach*) = **(ა)** ხელშეკრულებაზე უარი, რომელსაც კონვენცია არ ითვალისწინებს, ან **(ბ)** იმ დებულების დარღვევა, რომელიც **ობიექტის ან მიზნის მისაღწევად არსებითია** *(მუხ. 60(3))*.

ხელშეკრულება	ვის რისი უფლება აქვს	მუხლი
ორმხრივი	მეორე მხარეს — **შეწყვეტა** ან **შეჩერება**, მთლიანად ან ნაწილობრივ	**60(1)**
მრავალმხრივი	სხვა მხარეებს **ერთსულოვნად** — შეჩერება/შეწყვეტა	60(2)(ა)
	⭐ **„განსაკუთრებით დაზარალებულ“** (*specially affected*) მხარეს — **მხოლოდ შეჩერება**, მხოლოდ **თავის და დამრღვევის** ურთიერთობაში	**60(2)(ბ)**
	ნებისმიერ მხარეს — თუ დარღვევა **ყველას** პოზიციას **რადიკალურად** ცვლის	60(2)(გ)
ჰუმანიტარული ხელშეკრულებები	პირის დაცვის დებულებებზე მუხ. 60(1)–(3) **არ ვრცელდება**	60(5)

> ⚠ **ხაფანგი:** მუხ. **60(1) — მხოლოდ ორმხრივ** ხელშეკრულებაზეა. მრავალმხრივზე — 60(2), და იქ „განსაკუთრებით დაზარალებულის“ სტატუსი **ცალკე უნდა დამტკიცდეს**.

ICJ-მა (1997) ორი ზღვარიც დაამატა:

1. შეწყვეტის უფლებას იძლევა **მხოლოდ ამ ხელშეკრულების** არსებითი დარღვევა — **სხვა** ხელშეკრულებების ან ზოგადი საერთაშორისო სამართლის დარღვევამ შეიძლება კონტრზომები გაამართლოს, მაგრამ **„ხელშეკრულებათა სამართლით შეწყვეტის საფუძველი არ არის“** *(Gabčíkovo-Nagymaros, პარ. 106 (გვ. 65))*.
2. მხარემ, რომელმაც **თავისი ქცევით** შელახა შეწყვეტის უფლება, მას ვეღარ გამოიყენებს *(პარ. 110 (გვ. 67))*. 🔗 იგივე ლოგიკა, რაც შეცდომაში (მუხ. 48(2), *Temple*).

3. შესრულების შეუძლებლობა — მუხ. 61

ობიექტის მუდმივი გაქრობა ან განადგურება, რომელიც შესრულებისთვის **აუცილებელია** *(61(1))*; დროებითი შეუძლებლობა — მხოლოდ **შეჩერება**. OpenRewi-ს მაგალითები: **კუნძულის ზღვის დონის ქვეშ მოქცევა** ან **მდინარის დაშრობა** კლიმატის ცვლილების გამო *(გვ. 172–173)*. 🔗 **კვ. 4 — ტუვალუ.**

4. ⭐ გარემოებათა ფუნდამენტური ცვლილება — მუხ. 62 (*rebus sic stantibus*)

მუხ. 62 **უარყოფითი** ფორმულირებით იწყება: ფუნდამენტურ ცვლილებაზე **„არ შეიძლება“** მითითება, **გარდა** იმ შემთხვევისა, როცა **ორივე** პირობა სრულდება:

#	პირობა	მუხლი
1	ის გარემოებები **თანხმობის არსებითი საფუძველი** იყო	62(1)(ა)
2	ცვლილების შედეგი **რადიკალურად გარდაქმნის** ჯერ შესასრულებელი ვალდებულებების **მოცულობას**	62(1)(ბ)
+	ცვლილება **გაუთვალისწინებელი** იყო	62(1)
❌	**არასოდეს** — თუ ხელშეკრულება **საზღვარს ადგენს**	**62(2)(ა)**
❌	**არასოდეს** — თუ ცვლილება მითითებული მხარის **საკუთარი დარღვევის** შედეგია	62(2)(ბ)

> „ცვლილებას ვალდებულებების ტვირთი იმ ზომამდე უნდა გაეზარდა, რომ შესრულება **არსებითად განსხვავებული** გამხდარიყო იმისგან, რაც თავიდან იკისრეს.“
>
> *ორიგინალი:* „The change must have increased the burden of the obligations to be executed to the extent of rendering the performance something essentially different from that originally undertaken.“
>
> — *ICJ, Fisheries Jurisdiction, 1973, პარ. 43 (გვ. 21)*

1997 წელს უნგრეთი 1977 წლის ხელშეკრულების შესაწყვეტად ასახელებდა **ღრმა პოლიტიკურ ცვლილებებს**, პროექტის **ეკონომიკური სიცოცხლისუნარიანობის შემცირებას**, **გარემოსდაცვითი ცოდნის** პროგრესსა და **საერთაშორისო გარემოსდაცვითი სამართლის** ახალ ნორმებს *(პარ. 104 (გვ. 64))*. სასამართლო:

> „ვენის კონვენციის მუხ. 62-ის **უარყოფითი და პირობითი ფორმულირება**, ამასთანავე, ნათლად მიუთითებს, რომ ხელშეკრულებითი ურთიერთობების **სტაბილურობა** მოითხოვს, გარემოებათა ფუნდამენტურ ცვლილებაზე მითითება მხოლოდ **გამონაკლის შემთხვევებში** იქნეს გამოყენებული.“
>
> *ორიგინალი:* „The negative and conditional wording of Article 62 of the Vienna Convention on the Law of Treaties is a clear indication moreover that the stability of treaty relations requires that the plea of fundamental change of circumstances be applied only in exceptional cases.“
>
> — *ICJ, Gabčíkovo-Nagymaros Project, ICJ Reports 1997, პარ. 104 (გვ. 65)*

მუხ. 62 **„მრავალი თვალსაზრისით შეიძლება ჩაითვალოს უკვე არსებული ჩვეულებითი სამართლის კოდიფიკაციად“** *(Fisheries Jurisdiction, პარ. 36 (გვ. 18))*.

> 🔗 **კვ. 4 — საზღვრები „ცოცხლობს“.** მუხ. 62(2)(ა) და ვენის 1978 წლის კონვენციის მუხ. 11 ერთსა და იმავეს ამბობს: **საზღვარი უფრო მდგრადია, ვიდრე ხელშეკრულება**, რომელმაც ის შექმნა. OpenRewi-ს ციტატით (*Libya/Chad*, 1994): **„ხელშეკრულებით დადგენილი საზღვარი იძენს მუდმივობას, რომლითაც თავად ხელშეკრულება აუცილებლად არ სარგებლობს“** *(OpenRewi, გვ. 172)*.

5. პროცედურა — მუხ. 65

არც არსებითი დარღვევა და არც ფუნდამენტური ცვლილება ხელშეკრულებას **ავტომატურად** არ წყვეტს — ისინი მხოლოდ **უფლებას** იძლევიან, მოითხოვო შეწყვეტა, და თუ მეორე მხარე არ ეთანხმება — **დავის გადაწყვეტის პროცედურაზე** გადახვიდე *(VCLT, მუხ. 65; OpenRewi, გვ. 171)*. სწორედ ამას ამტკიცებდა ბრიტანეთი ისლანდიის წინააღმდეგ 1973 წელს: დოქტრინა ხელშეკრულებას **„ავტომატურად“** არ აქრობს — ის მხოლოდ შეწყვეტის **მოთხოვნის** უფლებას იძლევა *(Fisheries Jurisdiction, პარ. 44 (გვ. 21) — ბრიტანეთის არგუმენტი)*.

> 🎯 **1997 წლის დასკვნითი გაკვეთილი:** ორივე მხარემ დაარღვია ხელშეკრულება — **და ხელშეკრულება მაინც ცოცხალი დარჩა**. სასამართლოს სიტყვებით, სხვაგვარი დასკვნა **„შემაშფოთებელ პრეცედენტს შექმნიდა ხელშეკრულებითი ურთიერთობებისა და pacta sunt servanda-ს წესის მთლიანობისთვის“** *(ორიგინალი: „a precedent with disturbing implications for treaty relations and the integrity of the rule pacta sunt servanda“ — პარ. 114 (გვ. 68))*. ამის შესახებ — სემინარზე.

გადამოწმების კითხვები

ხელშეკრულების ცნება და დადება

1. დაასახელეთ ხელშეკრულების **ხუთი** ელემენტი (მუხ. 2(1)(ა)). რომელია **გადამწყვეტი** ოქმისა ან მემორანდუმისთვის?
2. ⭐ ***Qatar v. Bahrain*:** რატომ ვერ დაეყრდნო ბაჰრეინი (ა) სახელს, (ბ) მინისტრის განზრახვას, (გ) რეგისტრაციის არარსებობას?
3. რას ნიშნავს მუხ. 4 (უკუძალის არქონა)? რატომ გამოიყენა ICJ-მა მუხ. 31 *Kasikili*-ში, თუ მხარეები VCLT-ის მონაწილეები არ იყვნენ?
4. რას ავალდებულებს სახელმწიფოს მუხ. 18 ხელმოწერის შემდეგ? ავალდებულებს თუ არა **რატიფიკაციას**?
5. 🇬🇪 რა ხელშეკრულებების რატიფიცირებაა სავალდებულო საქართველოს კონსტიტუციით (მუხ. 47(2))? რა ხმით?

დათქმები

6. ⭐ რა ახალი კრიტერიუმი შემოიტანა ICJ-მა 1951 წელს და რატომ? რა **ორი** უკიდურესობა უარყო?
7. ⭐ რით განსხვავდება **დათქმა** ინტერპრეტაციული დეკლარაციისგან? რას ნიშნავს **„however phrased or named“**?
8. ⭐ რატომ უნდა წავიკითხოთ მუხ. 19 **რიგრიგობით**? რა სიტყვებით იწყება 19(გ)?
9. სახელმწიფო A დათქმას აკეთებს, B ედავება, მაგრამ ხელშეკრულების ძალაში შესვლას არ უარყოფს. რა ხდება A-სა და B-ს შორის? (მუხ. 20(4)(ბ), 21(3))
10. 🇬🇪 რით განსხვავდება ქართული კანონის მუხ. 22(1) VCLT-ის მუხ. 19-ისგან? რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი?

შესრულება, განმარტება, ბათილობა, შეწყვეტა

11. რატომ არ შეუძლია სახელმწიფოს ხელშეკრულების შეუსრულებლობა შიდა სამართლით გაამართლოს (მუხ. 27)? როგორ უკავშირდება ეს მუხ. 46-ს?
12. ⭐ ჩამოთვალეთ მუხ. 31-ის ელემენტები **რიგით**. როდის შეიძლება მუხ. 32-ზე გადასვლა?
13. ***Temple* (1962):** რატომ ვერ დაეყრდნო ტაილანდი შეცდომას? რას ნიშნავს **qui tacet consentire videtur**?
14. რა განსხვავებაა **ფარდობით** და **აბსოლუტურ** ბათილობას შორის? რატომ არ აბათილებს ხელშეკრულებას **ეკონომიკური** ზეწოლა?
15. ⭐ მუხ. **60(1) vs 60(2)(ბ)** — რა განსხვავებაა? ვის შეუძლია **შეწყვეტა** და ვის — მხოლოდ **შეჩერება**?
16. ⭐ **მუხ. 62:** რა ორი კუმულაციური პირობაა? რატომ არ ვრცელდება **საზღვრებზე**? რას ამბობს ICJ „გამონაკლის შემთხვევებზე” (1997)?

წყაროები

წყარო	გამოყენებული ნაწილი	ლიცენზია
ვენის კონვენცია ხელშეკრულებათა სამართლის შესახებ (1969), 1155 UNTS 331	მუხ. 1, 2(1)(ა),(დ), 3, 4, 6, 7, 9–12, 18–21, 24, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 38, 46–53, 54, 56, 60–62, 65	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, AO, ICJ Reports 1951, p. 15	გვ. 23–24	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, ICJ Reports 1962, p. 6	გვ. 23, 26	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Fisheries Jurisdiction (UK v. Iceland), Jurisdiction, ICJ Reports 1973, p. 3	პარ. 24, 36, 43, 44 (მხარის არგუმენტი)	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), ICJ Reports 1978, p. 3	პარ. 96	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Jurisdiction and Admissibility, ICJ Reports 1994, p. 112	პარ. 25–29	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), ICJ Reports 1997, p. 7	პარ. 104, 106, 110, 114, 142	ოფიციალური დოკუმენტი
ICJ, Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia), ICJ Reports 1999, p. 1045	პარ. 18	ოფიციალური დოკუმენტი
საქართველოს კონსტიტუცია (matsne 30346, კონსოლიდირებული)	მუხ. 47	ოფიციალური დოკუმენტი
კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ" (matsne 33442)	მუხ. 2(თ), 6, 22	ოფიციალური დოკუმენტი
OpenRewi / Routledge 2024, ch.6 §6.1 „Treaty Law" (T. Fiskatoris, M. Svicevic)	გვ. 161–179	**CC-BY-SA 4.0**

ℹ️ **ციტატების შესახებ.** ICJ-ის ყველა ციტატა **გვერდის ორიგინალ გამოსახულებაზეა** შემოწმებული. ინგლისური ციტატების ქართული თარგმანი ლექტორისაა; ორიგინალი მოცემულია სიტყვასიტყვით. VCLT-ის ქართული ოფიციალური თარგმანი ლოკალურად არ გვაქვს — თარგმანი ლექტორისაა.

ℹ️ **ლიცენზია.** ეს დარიგება ეყრდნობა ღია ლიცენზიის (CC-BY-SA 4.0) მქონე და ოფიციალურ წყაროებს, ამიტომ თავისუფლად შეგიძლიათ მისი გამოყენება და გავრცელება — იმავე ლიცენზიის შენარჩუნებითა და წყაროს მითითებით.

სილაბუსის სახელმძღვანელოები (ალექსიძე, Shaw, მალანჩუკი) საავტორო უფლებით არის დაცული: აქ ისინი მითითებულია **მხოლოდ ბიბლიოგრაფიულად**, ტექსტი არ ქვეყნდება. იხილეთ უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში ან ARGUS-ში.